

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. Грушевського

На правах рукопису

Передирій Валентина Андріївна

ПЕРІОДИКА ДЛЯ ЖІНОК ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕНЬ
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ
20—30-х рр. ХХ ст.

Спеціальність 07.00.06 — історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата історичних наук

Київ - 1996

ЛНБ ім. В. Стефаника

00121487 (N)

рукопис

AB 34.343

Робота виконана у Львівському відділі
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М. Грушевського НАН України

Науковий керівник — кандидат історичних наук
Романюк Мирослав Миколайович

Офіційні опоненти — доктор історичних наук
Коновець Олександр Федорович
кандидат історичних наук
Федотова Оксана Олегівна

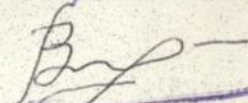
Провідна організація — Львівська наукова бібліотека
ім. В. Стефаника НАН України

Захист відбудеться 25 квітня 1996 р. о 11 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій
Д 01.43.01 в Інституті української археографії та джерелознавства
ім. М. Грушевського НАН України
(254050, Київ, вул. Пугачова, 12/2)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М. Грушевського НАН України
(254050, Київ, вул. Пугачова, 12/2)

Автореферат розісланий 18 березня 1996 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ЛНБ ім. В. Стефаника Верба І. В.
АН України

I. Загальна характеристика роботи

Потреба ґрунтовного переосмислення історичного минулого нашого народу з позицій сучасної науки, відповідно до реалій сьогодення, викликала потребу залучення до історіографічних досліджень нових, ще не розкритих джерел. До таких джерел можна зарахувати галицькі періодичні видання 20—30-х рр. ХХ ст., які у роки радянського режиму були класифіковані як націоналістичні і закриті у спецфондах бібліотек та архівів. Введення в науковий обіг цієї частини видань відкриває широкі можливості для вивчення різних проблем історії вищезазначеного періоду.

Актуальність теми дослідження періодики для жінок зумовлена, по-перше, потребою практичного опрацювання замовчуваної у роки тоталітарного режиму частини української преси. Галицькі періодичні видання для жінок на сьогодні не були опрацьовані і систематизовані, що виключало можливості розгляду їх як частини української преси, використання опублікованої на сторінках видань інформації для наукових досліджень.

Окрім того, у наш час розбудови самостійної України викликають зацікавлення дослідження, пов'язані з активізацією діяльності громадських жіночих організацій. Для суспільства, що проходить складний процес творення держави, важливим є вивчення досвіду галицького жіноцтва міжвоєнних років щодо збереження і пропагування тих надбань культури народу, які сприяють формуванню особистості на національних засадах. У контексті досліджуваної проблеми наукову актуальність має аналіз діяльності жіночих організацій у розвитку духовності особи як важливого чинника формування національної свідомості, а також підвищення рівня економічної, господарської культури найширших верств, як запоруки процвітання нації. Важливим є дослідження ролі і значення галицького жіноцтва у духовному відродженні нації, пропагуванні ідей всеукраїнського єднання та державної незалежності.

У цьому аспекті актуальним є також аналіз процесу політизації жіночого руху, що дає матеріал для осмислення розвитку українського національно-визвольного руху 20—30-х рр. Не менш важливим є висвітлення ролі і значення періодичних видань у пропагуванні ідеології жіночого руху та згуртуванні жіноцтва в обороні інтересів нації.

Дослідження матеріалів жіночої періодики сприятиме поверненню із забуття імен жінок-журналісток, письменниць, видавців, працею яких були закладені передумови для здобуття незалежності України.

Ступінь наукового дослідження теми. Оскільки галицька періодика для жінок з відомих причин замовчувалась радянською наукою, то у працях вітчизняних вчених не зустрічаємо інформації про неї. Тому особливо цінними є оцінки жіночої преси її сучасниками, надруковані здебільшого на сторінках галицької преси.

Критичні відгуки про перші видання для жінок "Лада" і "Русалка" була висловлені К. Малицькою у рефераті "Про жіночий рух"¹, І. Франком у праці "Нарис українсько-руської літератури до 1890 р."².

Загальні відомості про жіночий часопис "Мета" подала С. Кабаровська у розвідці "Шлях організації українського жіноцтва"³.

Докладний аналіз видань жіночої преси, розкриття зв'язків її із розвитком громадського жіночого руху в Галичині був зроблений К. Малицькою в огляді "Про значіння власної преси для жінок і як вона у нас розвивалася"⁴. Письменниця подала відомості про історію часописів "Мета" і "Наша мета", характеризувала зміст видань, назвала активних авторів.

Важливу інформацію щодо виявлення періодичних видань для жінок опубліковано у виданому до Українського жіночого конгресу у Станіславі "Каталозі"⁵. Укладачі видання надрукували список жіночої преси, що видавалася в Галичині від 1853 р. до 1934 р., перерахували альманахи і календарі для жінок, назвали прізвища жінок — редакторів, видавців, — подали біографічні відомості про них. Цього ж року Р. Лукань в огляді "Вистава української преси в Галичині"⁶ охарактеризував зміст часопису "Лада", дав посилення на відгуки в пресі сучасників часопису.

¹ Малицька К. Про жіночий рух: Реферат.— Львів, 1904.— С. 5.

² Франко І. Нарис українсько-руської літератури до 1890 р.— Львів, 1910.— Т. 1.— С. 171—172.

³ Кабаровська С. Шлях організації українського жіноцтва: Коротенький огляд організаційних його змагань //Наша мета.— 1919.— Ч. 22.— С. 1.

⁴ Малицька К. Про значіння власної преси для жінок і як вона у нас розвивалася // На новий шлях: Ілюстрований календар-альманах «Жіночої долі» на звичайний рік 1927.— Коломия, 1925.— С. 4—14.

⁵ Каталог: Вистава Українського жіночого конгресу.— Станіслав, 1934.— С. 10—11, 24—26.

⁶ Лукань Р. Вистава української преси в Галичині 1848—1934 // Львівські вісті.— 1934.— 30/31 трав.— С. 2.

Окремої згадки заслуговує огляд "Українська жіноча преса в Галичині", підписаний криптонімом С. Г.¹ Автор публікації подав докладну інформацію про історію періодичних видань для жінок, які виходили у 1853—1927 рр., охарактеризував їх зміст, назвавши важливіші публікації, перерахував прізвища активних авторів. Цінною є інформація про чотири випуски "Жіночого діла", оскільки в усіх інших джерелах згадуються лише два з них.

Відомості про галицьку періодику для жінок знаходимо у праці В. Ігнатієнка "Бібліографія української преси. 1816—1916"². Автор подав повний бібліографічний опис часописів "Лада", "Русалка", "Мета", двох випусків квартальника "Жіноче діло".

Певний внесок у дослідження галицької періодики для жінок зробили зарубіжні вчені. Бібліографічний опис майже всіх українських видань для жінок подано у покажчику української преси, укладеному Є. Місілом³, хоча відомості про часописи тут не повні, трапляються помилки у датуванні.

Питанням історії жіночої періодики присвячено два розділи монографії А. Животка "Історія української преси"⁴, у яких автор вперше розглянув видання як окрему групу преси. Відлік історії періодики для жінок у Галичині А. Животко починає від часопису "Мета" (1908) — українського за змістом і мовою видання. Перелік жіночої періодики у монографії є неповним, не згадуються, зокрема, альманахи-календарі часопису "Жіноча доля", трапляються неточності у датуванні перших випусків видань.

Дослідниця українського жіночого руху М. Богачевська-Хом'як використала публікації жіночих видань як джерельний матеріал для аналізу розвитку галицького жіночого руху⁵, дослідження питань міжнародного жіночого руху⁶, проблем суспільно-політичного життя України⁷.

¹ С. Г. Українська преса в Галичині // *Нова зоря*. — 1934. — Ч. 46—47.

² Ігнатієнко В. Бібліографія української преси. — 1816—1916. — Харків; Київ: Пролетар, 1930. — № 15, 51, 361, 469.

³ Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej 1918—1939 / Orgas. E. Miśko. — Warszawa, 1983. — № 155, 219, 221, 460, 613, 713, 716, 960.

⁴ Народження преси українського жіноцтва; Часописи українського жіноцтва // Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—1990. — С. 200, 258—261.

⁵ Богачевська-Хом'як М. Мілена Рудницька і жіночий рух // *Наше життя*. — 1992. — № 1—10.

⁶ Богачевська-Хом'як М. Українська жінка і міжнародний фемінізм // *Сучасність*. — 1984. — № 7/8. — С. 146—173.

⁷ Богачевська-Хом'як М. Чи жінки мають історію, і чи може історія жінок дещо розповісти про Україну // *Наше життя*. — 1991. — Ч. 8—19; Bohachewska-Chomiak M. *Feminists Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life, 1884—1939*. — Edmonton, 1988. — P. 97, 157, 207, 179—180.

Однак опубліковані відомості про окремі видання, як і списки жіночих часописів та журналів не дають вичерпної інформації про функціонування жіночої періодики в Галичині. У той же час незрозумілим на сьогодні залишається зміст жіночих видань, невисвітленим коло їх постійних авторів.

Отже, актуальним є дослідження галицької періодики для жінок у бібліографічному та історико-журналістському аспектах, а також як джерельної бази для вивчення історичних процесів.

Основна джерельна база дослідження. У результаті пошукової роботи виявлено 22 назви періодичних видань, що призначалися для жінок і виходили в Галичині до листопада 1939 р. Серед них одинадцять часописів, два журнали, одна тематична сторінка (офіційний пресовий орган "Союзу українок"), два додатки, що виходили при громадсько-політичній та галузевій газетах, а також п'ять альманахів-календарів та один календар-порадник, які видавала редакція часопису "Жіноча доля". За своїм змістом, спрямуванням та автурою ці видання тісно пов'язані з вищеназваним часописом. Таким чином зареєстровано періодичні видання для жінок, що виходили як повноцінні і самостійні. Складений за результатами зібраної інформації список є на сьогодні найбільш повним і був використаний при укладанні анотованого каталогу галицької української періодики для жінок¹.

Хронологічні рамки дослідження. Бібліографічне опрацювання жіночої періодики, здійснене за розробленою Науково-дослідним центром періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України схемою², систематизація видань дозволили встановити, що хронологічний період її видання визначається межею 1853—1939 рр. Отже, преса для жінок в Галичині виходила впродовж 38 років, але половина цього періоду, за нашими підрахунками, припадає на інтервали між виданнями. Два з перших зареєстрованих у хронологічній послідовності часописів ("Лада" і "Русалка") за часом функціонування і змістом не відповідають завданням досліджуваної теми, тому в роботі аналіз їх обмежений історико-журналістським планом. Оскільки значна частина преси для жінок (одинадцять часописів та журналів, п'ять альманахів-календарів і один календар-порадник) виходили у 20—30-ті рр. і

¹ Українські періодичні видання для жінок у Галичині (1853—1939 рр.): Анотований каталог / Укл. В. А. Передирій. — Львів, 1995. — 100 с.

² Роматюк М. М., Галушко М. В. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Вип. 1. — Львів, 1994. — С. 271—290.

висвітлення подій саме цього періоду маємо можливість прослідкувати на основі публікацій жіночої преси, то хронологічні рамки історіографічного дослідження національно-культурного життя Галичини визначаються періодом 20—30-х рр. ХХ ст. Ці роки співпадають з восьмим періодом запропонованої Науково-дослідним центром схеми періодизації історії української журналістики¹, — отже в історико-журналістському плані дослідження також обмежене одним історичним періодом.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення проблем національно-культурного життя Галичини, які знайшли своє відображення на сторінках періодичних видань для жінок.

Виходячи з вищезазначеної теми та логіки дослідження, автор ставить перед собою такі *практичні та теоретичні завдання*:

— виявити періодичні видання для жінок, скласти їх реєстр, опрацювати бібліографічно;

— прослідкувати історичні передумови створення періодики для жінок у Галичині;

— розглянути розвиток періодики для жінок як складової частини західноукраїнської преси;

— визначити типологічні особливості жіночої періодики як видань однієї групи;

— виділити основні тематично-проблемні напрями змісту часописів для жінок;

— на матеріалах публікацій простежити розвиток поставлених на сторінках періодики проблем;

— дослідити вплив публікацій періодики на формування світогляду жінки та поширення національної свідомості;

— з'ясувати роль і значення періодики у розвитку громадського жіночого руху.

Теоретико-методологічною основою роботи є принципи, вироблені в процесі розвитку світової філософської думки, а також таких галузей історичної науки, як джерелознавство та історіографія: діалектичні принципи і методи аналізу явищ суспільного життя, взаємозв'язок загального і конкретного, єдність логічного та історичного, системний та порівняльний методи, конкретний аналіз визначеного явища в даних умовах.

Виходячи з теми дослідження періодика для жінок розглядається у двох напрямках: 1) як видання преси для аналізу розвитку цієї групи видань; 2) як інформаційне джерело, що є основою

¹ Романюк М. М. Історія української преси: проблеми періодизації // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Вип. 1. — Львів, 1994. — С. 12.

дослідження проблем національно-культурного життя Галичини вищезазначеного періоду. Такий підхід до вивчення видань преси визначений методикою історичних досліджень і застосовується у сучасному джерелознавстві¹.

Необхідність комплексного висвітлення теми зумовила звернення до праць вітчизняних і зарубіжних авторів з історії журналістики, суспільствознавства, мистецтвознавства, літературознавства, а також до статистичних матеріалів, мемуарів.

Наукова новизна дисертації визначається тим, що в ній уперше зроблена спроба цілісного дослідження періодики для жінок як спільної групи видань преси, а також розкривається цінність жіночої преси як джерельної бази історичних досліджень. Новизна дисертації конкретизована через низку положень та висновків, які виносяться на захист:

— на основі систематизації бібліографічної інформації про періодику для жінок, аналізу умов функціонування її, порівняння змісту та структури видань виділено типологічні особливості жіночої преси, що дає підстави класифікувати її як цілісну групу видань;

— розглянуто динаміку розвитку жіночої періодики у зв'язку з історичними та історико-журналістськими процесами і визначено хронологічні етапи її розвитку;

— аналіз змісту жіночої періодики як джерельної бази історичних досліджень показав, що в центрі уваги видань стояли проблеми національно-культурного життя українців Галичини, пов'язані з відстоюванням їх політичних, культурних та економічних національних інтересів;

— на матеріалі жіночої преси висвітлено етапи розвитку громадського жіночого руху, простежено закономірність переростання його на національно-визвольний рівень;

— дослідження тематично-проблемних напрямів змісту періодики, ідейного спрямування її публікацій дають підстави розглядати жіночу пресу як важливий чинник у роботі жіноцтва із збереження та розвитку української культури, пробудження національної свідомості найширших верств;

— аналіз діяльності періодики для жінок під кутом суспільно-політичних функцій її дозволив зробити висновок, що жіноча преса, пропагуючи ідеї національного відродження та консолідації українців, виступала як складова частина громадського жіночого руху.

¹ Санщевич А. В. Джерелознавство з історії Української РСР. 1917—1941. — К.: Наук. думка, 1981. — С. 45.

Науково-практичне значення роботи. Отримані результати та висновки показали, що цілісне дослідження видань преси в історико-журналістському плані і як джерела інформації про історичні події є виправданим, оскільки дає можливість повно і взаємодоповнюючо висвітлити досліджувану тему. Здійснені аналіз та узагальнення підтверджують доцільність більш широкого залучення матеріалів преси як джерельної бази для історичного аналізу явищ суспільно-політичного та національно-культурного життя. Концептуальна основа, застосовані в роботі підходи можуть бути використані для подальшого вдосконалення методики джерелознавчих та історико-журналістських досліджень. Результати праці можуть бути використані при укладанні узагальнюючих і спеціальних праць з історії жіночого руху в Україні, у навчальному процесі вузів.

Бібліографічно опрацьована і систематизована галицька українська періодика для жінок склала зміст вищезазначеного анотованого каталогу, виданого у 1995 р. Інформація про ці видання включена у повний реєстр української преси, над яким працює Науково-дослідний центр періодики¹. Досліджені матеріали про життя і творчість жінок-журналісток будуть використані при укладанні біобібліографічного словника "Українська журналістика в іменах", два випуски матеріалів до якого вже видані Центром².

Апробація дослідження. Основні положення та результати роботи представлялись пошукачем на Всеукраїнських науково-теоретичних конференціях (Львів, 9—10 грудня 1993 р.; Львів, 21—22 грудня 1994 р.; Львів, 22—23 грудня 1995 р.), на Міжнародній науковій конференції (Львів, 26—27 серпня 1995 р.). Зміст дисертації було обговорено на засіданні Львівського відділу Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. За матеріалами досліджень опубліковано шість статей, анотований каталог, два повідомлення, шість словникових статей — загальним обсягом 12,5 друк. арк.

Структура дисертації. Робота побудована за хронологічно-проблемним принципом. Вона складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерельних періодичних видань, списку використаної літератури.

¹ Див.: Романюк М. М. Науково-дослідний центр періодики: необхідність створення і перспективи розвитку // Українська періодика: Історія і сучасність. Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 грудня 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 5.

² Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М. М. Романюка. — Вип. 1. — Львів, 1994. — 232 с.; Те ж. — Вип. 2. — Львів, 1995. — 316 с.

II. Основний зміст дисертації

У вступі до дисертації обґрунтовується актуальність теми, характеризується ступінь її вивчення у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Визначаються тема та завдання дослідження, розкривається наукова новизна роботи та практичне значення вміщених у ній положень та висновків.

У першому розділі "Тенденції розвитку періодики для жінок у Галичині" розглядаються питання історико-журналістського плану. Параграф "Історико-бібліографічний аспект формування видань" містить розміщену в хронологічній послідовності інформацію про видання, оскільки вона на сьогодні ще недостатньо відома в наукових колах. Характеризуються програми і зміст періодичних видань, називаються важливіші публікації та їх автори. Розкривається значення перших часописів "Лада" і "Русалка", важливість видання альманаху "Перший вінок" та збірників "Жіноча доля" для створення в Галичині української жіночої преси.

Динаміку розвитку жіночої преси дисертант розкриває у зв'язку з історичними та політичними умовами регіону. Простежується поступовість розвитку жіночої періодики, що дозволяє виділити в її історії такі хронологічні етапи: час створення перших періодичних видань в Галичині (1853—1870 рр.); становлення української жіночої преси (1908—1922 рр.); створення постійних видань (1925—1930 рр.); період інтенсивного розвитку та популяризації цієї групи видань (1931—1939 рр.). Таким чином, опрацьовані для дослідження визначеної теми видання дозволяють в цілості проаналізувати передумови виникнення української жіночої преси, процес розвитку її, який був обірваний політичними подіями вересня 1939 р.

Формування жіночої періодики у параграфі "Типологічна характеристика видань" досліджується взаємопов'язано з процесом розвитку західноукраїнської преси, що дає можливість простежити деякі його загальні закономірності, а також виявити особливості розвитку жіночих видань. Аналіз кількісного зростання жіночої періодики, зміни форм видань дослідник пов'язує з процесами диференціації та спеціалізації, які активізувалися в ті роки у західноукраїнській пресі. Пошукач показує, що функціонуючи в системі галицької преси, періодика для жінок розвивалася тими ж шляхами, що інші видання, зберігаючи при цьому свої

особливості і типологічну єдність. Особливості її визначалися орієнтацією на жіночу читацьку аудиторію, подібними культурно-просвітницькими та організаційними завданнями, що ставили перед собою редакції. Спорідненість жіночої періодики проявилася у тематично-проблемній наповненості видань, структурній подібності, спільній — жіночій — автурі. Об'єднана територіальними та хронологічними рамками, рядом важливих типологічних ознак періодика для жінок творить спільну групу видань, що дає підставу розглядати її як цілісну структуру.

У другому розділі “Тематично-проблемні особливості видань для жінок” на основі великої джерельної бази висвітлюється питання, які обговорювалися на сторінках видань. Чільне місце у періодиці відводилося темі ствердження громадської і політичної рівноправності жінки, а також проблемам, пов'язаним з відстоюванням самобутності українців. Автори публікацій торкалися тих ділянок народного життя, в яких жінки відігравали помітну роль і через участь в яких вони могли найкраще прислужитися самостверженню нації. Це, передовсім, були сфери освіти й мистецтва, певні галузі економічного розвитку національного господарства. У параграфі “Питання національної освіти” висвітлюється ряд пов'язаних між собою проблем, вирішення яких мало протидіяти закриттю польським урядом українських шкіл та обмеженню прав української мови. По-перше, на сторінках видань розгорнулася широка роз'яснювальна робота, спрямована на усунення небезпеки, яку несло для підростаючого покоління насаджуване у державі ставлення до української мови як до безперспективної. Авторитетні серед жіноцтва громадські діячки наголошували на відповідальності жінки за виховання в сім'ї поваги до рідної мови, вчили дбати про високу культуру мовлення у повсякденному спілкуванні.

По-друге, прогресивне українське жіноцтво із сторінок видань виступило на захист права українців мати національну школу.

По-третє, українська громадськість звернула увагу на низький освітній рівень жінки і розцінила це як гальмуючий фактор у боротьбі за збереження і подальший розвиток нації. У публікаціях обговорювалася потреба підвищення освіти жінки як необхідної умови відповідного виховання дітей, роз'яснювалися можливості, що їх відкриває освіта для розвитку потенційних здібностей жінки. На сторінках видань висвітлювався розвиток у Галичині мережі професійної жіночої освіти, яка була покликана заповнити прогалину недостатньої кількості українських шкіл. Аналізуючи публікації періодики, дослідник приходять до висновку, що українською громадськістю проводилася значна робота з підвищення ос-

вітнього рівня жінки, що мала підготувати її до активної праці на терені збереження духовності та економічного зміцнення нації.

На матеріалах преси висвітлюється важливість вирішення для українського суспільства освітніх та культурно-просвітницьких завдань у параграфі "Підвищення культурного рівня жінки як чинник формування національної свідомості". Розглядаються шляхи, якими громадські жіночі організації, жіночі видання сприяли підвищенню культурного рівня жінки. Дисертант стверджує, що одним із джерел підвищення культурного рівня жінки стали періодичні видання. Наповненість їх змісту була спрямована на збагачення жінки знаннями, необхідними для виконання обов'язків матері-виховательки, господині, громадянки. Щоб сприяти самоосвіті жінки, часописи друкували науково-популярні матеріали з історії, мистецтвознавства, краєзнавства, бібліографії, вели тематичні рубрики, в яких обговорювалися питання педагогіки, етики, гігієни і санітарії, економіки і домашнього господарства. Аналізується увага жіночої періодики до теми українського мистецтва, що трактувалося на сторінках видань як важливий чинник формування світогляду читачів на основі національно-культурних традицій, виховання почуття національної гідності. Це дозволило зробити висновок, що українська громадськість через підвищення культурно-освітнього рівня найширших верств, просвітницьку діяльність намагалася вплинути на поширення національної свідомості, що, за твердженням вчених, обґрунтовується взаємозалежністю культури і розвитку свідомості. Таким чином, обговорення у жіночій пресі питань освіти та культури дисертант розглядає як один із виявів наростання національно-визвольного руху в Галичині, а також як підтвердження зацікавленості та участі жіноцтва у його поширенні.

У третьому розділі "Взаємозв'язок періодики для жінок і жіночого руху" висвітлено розвиток громадського руху і роль у ньому видань преси. У параграфі "Матеріали преси про розвиток жіночого руху" досліджується широкий фактичний матеріал, який дає підстави стверджувати, що рух у Галичині розвивався шляхом створення жіночих гуртків при українських громадських товариствах ("Просвіта", "Рідна школа", "Сільський господар"), кооперативній системі, а також шляхом розгортання діяльності "Союзу українок". Дослідник підкреслює, що керівну роль у русі відіграла львівська організація "Союз українок", яку українська громадськість ідентифікувала з жіночим рухом. Наявність постійних інформаційних рубрик про діяльність "Союзу українок" у всіх виданнях свідчили про популярність організації. Опубліковані матеріали вказують на те, що "Союз українок" виступав ініціатором

усіх важливіших заходів, які проводило українське жіноцтво у 20—30-ті роки, а також координував діяльність жінок, які працювали в інших громадських товариствах та об'єднаннях.

Логічно вмотивовано простежується переростання "Союзу українок" з організації, що орієнтувалася на культурно-просвітницькі завдання, у провідника громадсько-політичного руху жіноцтва. На основі аналізу матеріалів преси можна зробити висновок, що перехід жіночого руху на національно-визвольні позиції був складним і тривалим процесом, який супроводжувався виробленням нової ідеології жіночого руху, пошуками відповідних форм і методів роботи, розгортанням національно-виховної діяльності "Союзу українок" серед найширших верств жіноцтва.

Широкі й постійні взаємозв'язки, що існували між громадським жіночим рухом та періодикою для жінок розкриваються у параграфі "Роль періодики у розвитку громадського жіночого руху". Як засіб масової інформації, періодика оперативно висвітлювала важливі події повсякденного життя, пов'язані, зокрема, з жіночим рухом. Оскільки жіночий рух у Галичині був громадсько-політичним явищем, на сторінках видань відбивалися важливі події політичного, культурного, економічного життя, в яких проявлялася діяльність жіночих організацій. З іншого боку, періодика для жінок, так само, як інші видання преси, брала активну участь у формуванні громадської думки про рух та поширенні ідеології руху. Отже, між жіночою пресою і рухом існували постійні, різнопланові зв'язки, висвітлення яких розкриває роль і значення преси у жіночому русі.

Дослідник доводить, що розвиток жіночої преси відбувався під постійним впливом жіночого руху. Порівнюючи програми жіночих часописів та журналів і статуту "Союзу українок", опубліковані у періодиці статті діячок організації, дисертант приходить до висновку, що редакції жіночих видань керувалися настановами структури жіночого руху. Цю думку підтверджує аналіз тематично-проблемних напрямів змісту часописів, оскільки основна увага на сторінках видань відводилась тим питанням, на вирішення яких, у першу чергу, спрямовував жіноцтво "Союз українок": збереження національної освіти та культури, розвиток національної свідомості найширших верств, згуртування жіноцтва для виконання інших поточних завдань руху.

Крім того, жіночі періодичні видання активно впливали на розвиток жіночого руху як осередки згуртування прогресивної української жіночої інтелігенції.

Публікації преси свідчать, що вона виступала активним чинником формування світогляду освіченої, активної, національно

свідомої жінки, здатної патріотично виховувати підрастаюче покоління, плідно працювати для духовного відродження та економічного розвитку українського народу. Дисертант доводить, що, публікуючи матеріали про завдання і діяльність "Союзу українок", видання сприяли популяризації ідеології руху серед жіноцтва, висвітлюючи на своїх сторінках роботу жіночих осередків, пропагували їх досвід і досягнення — таким чином періодика виступала зв'язуючою ланкою між провідною організацією руху та жіночим загалом. Це дозволило зробити висновок, що галицька періодика виступала як складова частина громадського жіночого руху і своєю діяльністю зробила вагомий внесок у його розвиток та поширення національно-визвольних ідей.

У висновках підведені підсумки здійсненого дослідження та сформульовано загальні рекомендації.

Основні положення дисертації викладені у наступних роботах:

1. *Передирій В. А.* Часопис «Жіноча доля» як джерело досліджень розвитку жіночого громадського руху в Галичині // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка. Вип. 1.— К.: Наук. думка, 1992.— С. 63—68.
2. *Передирій В. А.* Твори художньої літератури на сторінках часопису «Жіноча доля» (1925—1939) // Те ж, вип. 2.— К.: Наук. думка, 1993.— С. 18—23.
3. *Передирій В. А.* Альманахи «Жіночої долі» (1926—1930) // Те ж, вип. 3.— К.: Наук. думка, 1995.— С. 91—97.
4. *Передирій В. А.* Журнал «Нова хата» як тип видання (1925—1939) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Вип. 1.— Львів, 1994.— С. 79—89.
5. *Передирій В. А.* Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853—1939) // Те ж, вип. 2.— Львів, 1995.— С. 45—65.
6. *Українські періодичні видання для жінок у Галичині (1853—1939):* Анотований акталог / Укл. В. А. Передирій.— Львів, 1995.— 100 с.
7. *Передирій В. А.* Бібліографічна інформація на сторінках журналу «Нова хата» (1925—1939) // Українська книга і періодика: Матеріали міжнар. наук. конф. (25-26 серп. 1995 р.).— Львів, 1996.— С. 78—90.
8. *Передирій В. А.* Часописи «Союзу українок» і національно-визвольний рух у Галичині (1922—1939) // Українська періодика: історія і сучасність. Тези доп. та повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.).— Львів, 1993.— С. 64—67.
9. *Передирій В. А.* Мілена Рудницька — громадсько-політична діячка, журналістка, публіцист // Українська періодика: історія і сучасність. Доп. та повід. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. (21—22 груд. 1994 р.).— Львів-Житомир, 1994.— С. 181—183.
10. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника* / За ред. М. М. Романюка.— Вип. 2.— Львів, 1995.—

Peredyriy Valentyna Andriyivna. Periodicals for women as a source of the investigations of the national-cultural life of Galychyna of the 20—30—th years of the XX century.

A thesis subjected for the master's of History Degree with the speciality 07.00.06.— Historiography, source studies and special historical disciplines. Hrushevskyj Institute for Archeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyjiv, 1995.

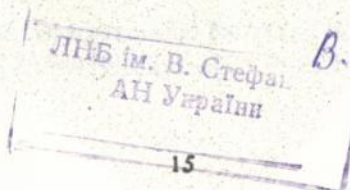
The development of periodicals for women in Galychyna has its own features, investigation of which will make it possible to study them as a whole group of press. In the thesis 22 peiodicals are being investigated. On the basis of national-cultural life, in particular, the struggle for preservation of Ukrainian school and development of the national culture, are being shown. The development of woman movement and the role of the periodicals in it is being analised.

Передьрий Валентина Андреевна. Периодическая печать для женщин как источник исследований национально-культурной жизни Галичины 20—30-х гг. XX ст.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.06 — Историография, источниковедение и специальные исторические дисциплины. Институт украинской археографии и источниковедения им. М. Грушевского, Киев, 1996.

Развитие периодических изданий для женщин в Галичине имело свои особенности, исследование которых раскрывает их как целостную группу печати. В диссертации исследуются периодические издания 22 названий. На основе публикаций женской печати освещаются проблемы национальной культуры, в частности, борьбы за сохранение украинской школы и развитие национальной культуры. Анализируется развитие женского движения и роль в нем изданий прессы.

Ключові слова: періодичні видання для жінок, історичне джерело, національно-культурне життя, жіночий рух, національна свідомість.

В. Передьрий

207175

Ав 34.343

Зам. № 170. Підписано до друку 20 лютого 1996 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 1,0. Тираж 100 пр.

Ротапринт Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН
України, вул. Лермонтова, 15
